

„Az iskolának kell innovatívnak lennie”

Beszélgetés Székely Andrással, a Máriaremetei–Hidegkúti Ökumenikus Általános Iskola igazgatóhelyettesével

Bizonytalan, változó politikai helyzetben, maroknyi elszánt, elkötelezett ember 1989–1990 között az Iskolaszék Egyesületbe tömörülve szervezte meg a Máriaremetei–Hidegkúti Ökumenikus Általános Iskolát. Hagyományok nélkül arra törekedtek, hogy maradandó hagyományokat teremtsenek. A szülők, tanárok lelkesedése, kitartása a témérdek nehézség ellenére töretlen maradt. Akik időközben elmentek, itt hagyták szellemi, lelki „csomagjaikat”, az újak pedig megértve, elfogadva és alkalmazva az iskola pedagógiai programjának alapvetéseit, tudásukkal, egyéniségükkel folyamatosan színesítették a palettát az egyre növekvő iskolában. Mindenképpen új szakaszt jelentett az iskola történetében, hogy 1994–1995-ben vadonatúj, korszerű, nívódíjas iskolaépületben folytathatták a korábban elkezdett munkát. Az iskola épületében Mayer József beszélgetett Székely Andrással, az intézmény igazgatóhelyettesével.

Kérem, mutassa be az olvasóknak az iskolát!

Az iskolát a szülők alapították nagyon bizonytalan helyzetben, a nyolcvanas évek végén, még a rendszerváltás előtt. Volt egy szülői kör, amelynek a tagjai úgy gondolták, olyan iskolát szeretnének létrehozni, amely az ő érzésviláguknak megfelelően működik. Szerencsésnek mondható, hogy a kerületi tanács, majd az önkormányzat felkarolta a kezdeményezésüket, és támogatta, hogy legyen a kerületben egy olyan értékrend alapján szerveződő iskola, amely nem azt tartotta fontosnak, hogy ki melyik felekezethez tartozik, hanem azt, hogy egy adott értékben találja meg azokat az elemeket, amelyek számára fontosak. Ma is erre a felfogásra épül az oktatás. A szülők az iskola létrehozásában és működtetésében a kezdetektől fogva komoly támogatást nyújtottak. Szerintem kulcsfontosságú és meghatározza az itt követett gyakorlatot az, hogy erős támogató környezet veszi körül az iskolát. A szülőkkel sokrétű kommunikációt folytatunk, s ebben nagy szerepe van az iskolaszéknek. Direkt módon azonban sohasem szólnak bele az iskola szakmai tevékenységébe.

Az ökumenikus szemléletben melyek a legfontosabb értékpillérek?

Fontos számunkra a zsidó–keresztény kultúra, mert az európai kultúra ebben gyökerezik. Ha megnézzük az egyes vallásokat, keresztény felekezeteket, jól látszik, hogy a legfontosabb értékekben, így a becsület vagy a másokra történő odafigyelés kérdésében nem különböznek egymástól. Ha valakinek fontosak ezek az értékek, akkor nyitottak vagyunk feléje. Nem egy

valláserkölcsi alapon álló intézményről van szó, a kezdeményezés célja nem ez volt. Ez persze könnyebbséget is jelent, mert így bizonyos témák megvitatását el lehet kerülni. Például a tervrajzban szerepelt a büfé helye, ám a szülők nem szerették volna, hogy az épületben büfé működjön. Fontosnak tartották, hogy otthon készítsenek uzsonnát a gyerekeknek. Így ezután azt sem kellett megtárgyalni, hogy áruhatók-e a büfében többé-kevésbé egészségtelen, ám népszerű ételek-italok vagy sem.

Milyen társadalmi, szülői háttér támogatja önöket?

A kerületnek ez a része gyakorlatilag faluként funkcionál, az emberek jól ismerik egymást. Nem hasonlítható a város, de még a kerület többi részéhez sem. De azt is látni kell, hogy ez nem a Rózsadomb teteje, ahol mindenki hatalmas méretű luxuskocsikkal jár és mérhetetlenül gazdag. Sokkal jellemzőbb az iskolánkra a nagycsaládosok jelenléte. Az iskola tanulóinak több mint a fele testvér. De az is fontos, hogy van egy jó értelemben vett értelmiségi háttér, ahol a tanulás és a gyerekekkel való foglalkozás értéként jelenik meg. A külső világ sokszor nem kedvező változásait nem minden esetben tudjuk távol tartani a gyerekek világától, nem tudjuk teljes mértékben kivonni magunkat a környezet hatása alól, de azt hiszem, azt nem is lehet.

Mi az, amit fontosnak tart megemlíteni az iskola praxisából?

A kerületi képességmérés során a mi első osztályainkban gyakran gyengébbek a bemeneti eredmények a többi iskola adataihoz viszonyítva. Ennek a helyzetnek a megváltoztatása mindig nagy kihívás számunkra. Jó válaszokat találtunk erre, amit az is igazol, hogy a felső tagozaton már nincsenek ilyen jellegű problémák. A beérkező gyerekeket annak érdekében mérjük, hogy a diszfunkciók időben kiderüljenek. Ha van erre gyanú, akkor a gyermeket kiscsoportban fejlesztjük, párhuzamosan azzal a megoldással, hogy a nem kritikus területeken az egész osztály munkájában részt vesz. Nem várunk arra, hogy majd hónapok múlva papírt kap arról, hogy mi a problémája, de azt sem tesszük, hogy kivesszük a közösségből. Fontos érték, hogy az osztály, a közösség „egyben marad”, és ha valakinek valamilyen készség/képességbeli hátránya van, akkor annak leküzdésére többnyire a közösségben kerül sor. A gyerekek az esetek többségében nem is tudják, hogy egyik vagy másik osztálytársuknak milyen jellegű, tanulással összefüggő nehézsége van. Negyedik osztály végére általában megoldjuk a problémát. A felső tagozatot nem kezdik úgy a tanulók, hogy jelentős készség-hátrányuk lenne. A szülőknek ez a rendszer nagyon tetszik azért is, mert nyugodtan szembesülhetnek gyermekük problémájával, nem kell alibi megoldásokat keresniük, nem kell titkolózniuk.

Alkalmaznak-e valamilyen szelekciót a beiratkozáskor?

Beszélgetést tartunk, amely hangsúlyozottan nem felvételi. Arra vagyunk kíváncsiak, hogy a szülő valóban egyetért-e azokkal az elvekkel, amelyek mentén az iskola működik. Volt olyan szülő, aki azt mondta, azért hozza ide a gyereket, mert tetszik neki az épület. Ez

nekünk nem előnyös, ezért ha csak lehetséges, igyekszünk az ilyen szituációkat kiszűrni. A pedagógiai programban leírtuk, hogy előnyben részesítjük a testvéreket. Így a helyek többségét ők töltik be.

Nem sújtja önöket az a verseny, amely az iskolák között a gyerekekért zajlik?

Érdekes, hogy tőlünk száz méterre van a másik iskola, de nem sértjük egymás köreit, jó viszonyt ápolunk.

Mostanában sok szó esik az iskolai agresszióról, az iskolában zajló súlyos konfliktusokról. Említette, hogy az Önök iskolájának erős, jól alapozott értékrendje van. Mit gondol, ez fékezőleg hat a tanulókra?

Biztos, hogy visszafogja őket. Egyszer az ötödikes osztállyal voltam egy versenyen, és ott a tanulóim elképedve látták, hogy a másik iskola diákjai hogyan játszanak egymással. Nálunk sok helyzet nincs, ami másutt megszokott. Ez részben az értékrend következménye. És vannak olyan dolgok, amelyeket nem tolerálunk; sok helyütt adok-kapok van, mi nem akarunk ebbe az irányba elmenni. Itt sem szentek a tanulók, nem jobbak vagy rosszabbak, mint másutt, de talán a problémákat kezelő megoldásaink mások. Igyekszünk játékformában feldolgozni a problémás helyzeteket. De ha más jellegű gond van, akkor beszélgetünk a gyerekekkel és persze a szülővel is. Arra azonban vigyázunk, hogy ne szóljunk bele a család életébe. A nevelés nem szólhat arról, hogy mi is csinálunk valamit, meg otthon is történik valami. Ha együtt csináljuk, megbeszélve a dolgokat, akkor az rendkívül hatékony lehet.

Sok helyütt említik, hogy a szülőkkel számos gond van. Nem kommunikálnak az iskolával, nem vesznek részt az iskola életében, nem partnerei a pedagógusoknak. Önöknek van erre receptjük?

A szokásos megoldásokon kívül nyitottak vagyunk a szülői megkeresésekre. Ha pedig a gyerek problémáiról van szó, igyekszünk elkerülni, hogy ne alakuljon ki az a hozzáállás, hogy „berendelték az iskolába”. Inkább az, hogy beszéljünk a problémáról. És persze nem akkor hívjuk a szülőt, amikor már nagyon nagy a baj. Nálunk a szülőnek is lehet igaza. Tipikus pedagógusi attitűd, hogy „én tudom és látom”, de mi ezt nem akarjuk érvényesíteni. Van iskolapszichológusunk, aki sokat segít. Ha a gyerek szorong, problémái vannak, akkor például azt javasolja, hogy egy-két hétig mentsék fel a számonkérés alól. Ezek jó megoldások, segítenek.

A megfelelő minőségű szakmai munkához stabil tantestületre van szükség. Hogyan, milyen eszközökkel tartják itt a pedagógusokat?

Alig-alig változik a tanári kar, innen csak nyugdíjba mennek az emberek, másik iskolába ritkán. A pedagógusok egy része környékbeli, mondhatnám „falubeli”. Ennek nagy jelentősége van. Számos esetben kerül sor „informális” beszélgetésekre, a boltban vagy másutt. A „falu” kifejezést ezért használtam, jó értelemben. De az is fontos, hogy a pedagógus szakmai sikerekre vágyik, és ez nálunk teljesül.

Hogyan tudják kivédeni a négy és hat évfolyamos gimnáziumok elszívó hatását?

Ez az iskola nagyon távol fekszik a várostól. Ahhoz, hogy egy ötödikes gyerek beérjen innen az iskolába, fél hétkor fel kell szállnia a buszra. Előfordult már, de ez nagyon kevés gyereket érint. Hatodik után más a helyzet, és nagyon osztályfüggő, hogy mi történik. Van, hogy egyben marad az osztály, és arra is van példa, hogy a gyerekek harminc-negyven százaléka elmegy. A környékbeli iskolák hat évfolyamosak. A szülők szeretnék minél hamarabb középiskolában tudni a gyermeküket. A négyosztályost nagyobb rizikónak gondolják. De a kérdés az, tudunk-e valamit adni azért, hogy ne vigyék el a tanulókat. Két dolgot szoktak mondani: az egyik a közösség, fontos számukra, hogy olyan helyen tudják a gyereket, ahol hasonlóak társaságában van; a másik a tanulmányi eredmény. Az országos mérési eredményeket tekintve jó helyen állunk. De nem ez a leglényegesebb szempont. Az fontos, hogy a későbbiekben megállják a helyüket a tanulók, de ebben az időszakban még nem ez számít.

Hogyan fogadta a tantestület azt, hogy a felső tagozaton lehetőség nyílik a nem szakrendszerű oktatásra? Ez számos helyen komoly problémákat okozott, alaposan megosztotta a tantestületeket. Sokan úgy gondolták, különösen a felső tagozatos tanárok közül, hogy az egzisztenciájuk kerül veszélybe, ha az alsóban tanítók szerepet kapnak a felső tagozaton.

Iskolánk igazgatójának az a legfontosabb szempontja, hogy ha jön egy törvény, akkor ne a végrehajtási utasítás dátumának a napján kezdjünk vele foglalkozni, hanem már előre készüljünk fel a várható változásokra. Amikor meghallottuk, hogy lesz nem szakrendszerű oktatás, azonnal elkezdtünk gondolkodni rajta, elküldtük az embereket továbbképzésre. Az első képzések egyébként komoly csalódást okoztak, kollégáink keveset profitáltak belőlük. A képzés tartalmáról nyilván nem volt kialakult elképzelésük a szervezőknek. Mára sokat változott a helyzet, mert akik most jöttek vissza, nagyon felvillanyozottak voltak. Úgy látom, a közoktatásnak van egy reformfóbiája, amelyben két dolog játszik szerepet. Az egyik, hogy ritkán lehet világosan látni, mit kell csinálni, csak az biztos, hogy valamit csinálni kell. A másik dolog azzal a kérdéssel függ össze, amelyet talán sokan megfogalmaznak, hogy nekünk tényleg meg kell-e változnunk az adott alkalommal, vagy elég csak valamiféle alibi tevékenységgel túlélni az aktuális reformot. Most is sokan gondolták úgy, hogy nem kell részt vennünk ebben. Mások azt képviselték, hogy ha van egy probléma, akkor jó lenne megoldást találni rá. Eddig is sok minden történt a készségfejlesztés érdekében a tantárgyi kereteken kívül, de most erre újabb lehetőség kínálkozik. A keret eddig szűk volt, és a törvény éppen ennek a keretnek a bővítését tette lehetővé. Úgy gondoltuk, most olyan tartalmakkal kell ezt megtölteni, ami eddig is szívünk vágya volt, de eddig nem fért bele a költségvetésbe vagy a reális elképzelésekbe. Az alapvető kérdés persze itt is az volt, hogy ki és kinek az órakerete terhére végezze. A másik kérdés az volt, hogy tömbösítsünk, vagy valamilyen módon a tantárgyaknál helyezük el a rendelkezésre álló keretet. A tömbösítést elvetettük. A tantárgyak bizonyos százalékát levettük, és meghatározott óraszámok mellé rendeltük a szükséges fejlesztéseket. A magyar és a matematika esetében két tanár végzi a nem szakrendszerű oktatást. Ez részben bejött, részben zsákutcának bizonyult. Az értékelés

szövegesen történt. Láttuk, hogy a fejlesztés elején milyen állapotban volt a gyerek, meg azt is, amikor eljutottunk valameddig. A kéttanáros munka nem volt mindig hatékony. Most a két tanár eldönti, mikor bont csoportot, de nem fix csoportot, hanem azon az alapon, hogy milyen fejlesztésre van szükség, és kinél. Ha együtt vannak, akkor a feladatokat közösen végzik. A többi tárgy esetében ez a megoldás nem működik. Igazából nem hozott nagy újdonságot, mert hasonlókat már csináltunk korábban. Ötödik osztályban van mire építeni, mert a gyerekek sokféle módszertani megoldással találkoztak az első négy évben. A következő tanévtől új tantárgyat formálunk, amelyben azok végzik majd a munkát, akiknek van affinitásuk a nem szakrendszerű oktatáshoz. Ugyanis a másik nagy tanulság az volt, hogy vannak olyan kollégák, egyébként kiváló pedagógusok, akik ezt a formát nem tudják vagy nem akarják csinálni. Például az érzelmi intelligenciára építő játékok vezetését kár olyan pedagógusra bízni, akitől ez teljes mértékben távol áll. Ettől még a matematikát kiválóan taníthatja. Fontos volt azonban megállapítani, hogy a szakóra ténylegesen hány óra jut? Így pontosan lehet tudni, hol vannak a határok, s nem kell attól tartani, hogy az ilyen típusú programokra csekélyebb mértékben szocializálódott tanárok szorongva végzik a feladatukat, mert állandóan a határt figyelve igyekeznek a törvényi előírásoknak eleget tenni. A magyar és matematika esetében nem lesz változás a következő tanévben. Lesz azonban egy olyan program, amelynek keretében a kreativitás és az érzelmi intelligencia fejlesztése történik. És lesz egy-két tárgy, amelyekhez szükség szerint hozzákapcsoljuk a nem szakrendszerű keretet. Ez lesz a portfólió, amelyből a nem szakrendszerű oktatás összeáll. És lesz egy olyan óra, kvázi osztályfőnöki óraként, amely végigvonul az egész tanéven.

Nem sérült senkinek az órakerete, a kompetenciája?

Nem, mert a tantárgyi szerkezet alig változott. Érdeksérelmem biztos lesz, de ezek kiküszöbölhetők, ha leülnek, és együtt tervezik meg, amit az adott osztállyal és osztályban el szeretnének élni. De ez most is így van.

Ha ez ilyen egyszerű és világos elvek mentén megvalósítható, akkor mivel magyarázza azt, hogy számos helyen komoly konfliktusok alakultak ki az iskolákban?

Aki arra van szocializálva, hogy van egy tanmenet, és az órán azt kell csinálni, ami abban le van írva, annak a szabadság és a lehetőség óriási kihívás. Számára egyetlen kérdés van: „Jöjjön valaki, és mondja meg, mit kell csinálni?!” És ha nem mondják meg, mit kell csinálni, akkor úgy járunk, mint a NAT esetében. Láttuk, mekkora műveltségterületek vannak, és azokat beleerőltettük a tantárgyi és órakeretekbe. Az iskolák zöme nem tudott mit kezdeni ezzel a helyzettel. Szerintem most is valami hasonló történt. Úgy gondolom azonban, hogy az iskolának kell innovatívnak lennie. Nekünk kicsit más a helyzetünk. Említettem, hogy nem állunk rossz helyen az országos mérésekben. Nyilván lehetne még javítani az eredményeken, de mi az érzelmi nevelést fontosabbnak tartjuk, s ebben a fenntartótól is megerősítést kaptunk. Ezért könnyű volt beépíteni az új elemeket az egyes programokba. Az érzelmi nevelés fontosságát nem lehet elégszer hangsúlyozni. Például látom, hogy a gyerek nem tud figyelni az órán. Lehetne tovább erőltetni a hagyományos formát és tartalmat, de nincs értelme.

Az ehhez hasonló helyzetekre nagyon jó a nem szakrendszerű oktatás alkalmazása. Nem kell azon idegeskedni, hogy a tanulók fejlesztéséhez honnan vegyek el időt. A pedagógus felelőssége az, hogy hatékonyan használja ki ezeket az intervallumokat.

Megjelent a nem szakrendszerű oktatás számára készült kerettanterv. Hogyan tudták ezt hasznosítani?

Azt mondtuk, nekünk van elég olyan tartalmunk, amelyet vissza tudunk csatolni a tárgyakhoz. Az új keretek között szeretttük volna mindazt megtartani, amit – a törvényéhez hasonló szellemben – eddig is csináltunk. A kerettantervre annyiban figyeltünk, hogy mi lehet belőle hasznos számunkra, vagy mit kell belőle teljesíteni. A második körben lesz nagyobb szerepe majd. Felértékelődnek azok a tartalmak, amelyek a kerettanterv szintjén jelentek meg. A dokumentumokkal az a baj, hogy többségüket nem olvassák a pedagógusok. Nekem kell a munkámhoz, tehát ismerem őket. Biztos vannak olyanok, akik úgy gondolják, hogy ez is csak egy reform, amelyet a következő kormány meg fog szüntetni, addig meg kihúzzák valahogy. Csakhogy az alapkérdés az, vajon meglátjuk-e valamiben a lehetőséget, és élünk-e vele vagy sem. Nehezíti a helyzetet, hogy rendkívüli adminisztrációt jelentett ez a program is, a hangsúlyok a dokumentálásra és nem a fejlesztésre esnek, ami a későbbiekben komoly problémákat okozhat.

Ezek szerint az önök iskolájában nincs ellenállás a programmal szemben?

Nincs, de ennek vannak előzményei. Úgy gondolom, mindenfajta ötlethez, innovációhoz szükséges a vezetőség elköteleződése. Ha én nem szeretek bele a nem szakrendszerű oktatásba, nem tudom megmagyarázni a kollégáimnak, hogy az miért jó dolog.

Voltak közös megbeszélések, tapasztalatcserék a többi iskolával?

A II. kerület sokat segített a bevezetésben, odafigyeltek arra, hogy működjön. Az egyes iskolák abban támogatták egymást, hogy az ellenőrzésnél meg tudjanak felelni az elvárásoknak. Ilyen típusú beszélgetéseket folytattunk, de mivel sokféle úton indultunk el, mindenki maga próbálkozott.